

פרק ה מלאכת טוחן

ענין מלאכת הטוחן הוא לקיחת גוף אחד וחילוקו לחלקים קטנים^א, ולכן הטוחן גרעיני תבואה או שוחק תבלין הרי זה אב מלאכה וחייב חטאת.

מלאכת טוחן שייכת גם בדברים שאינם אוכל, כגון השוחק מתכת או עץ על מנת להשתמש בנסורת שלהם^ב.

מלאכה זו אסורה בין אם טוחן בכלי כגון ברחיים או במדוכה ובין אם טוחן בידו או על ידי מזלג וכדומה, וכן הטוחן בפיו על ידי לעיסה^ג. ישנם אופנים שבהם הותרה הטחינה, ופרטי הדינים יבוארו לקמן.

טחינה באוכלין

בגמ' שבת דף עד: איתא, האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן. ופרש"י שחותר ירק הנקרא סילקא לחתיכות דקות. ומבואר מזה שיש איסור טוחן גם בחיתוך ירק. ומצינו בזה מחלוקת בראשונים, יש מהראשונים הסוברים^ד שאם הירק ראוי לאכילה כשהוא חי אין איסור לחותכו לחתיכות קטנות, דאין זו מלאכה חשובה ולשיטתם לא נאמר איסור זה של חיתוך סילקא אלא כשאין הסילקא ראוי להיאכל כשהוא חי, ומחתכו על מנת לבשלו, ויש הסוברים^ה שיש איסור טחינה אף בירקות ופירות הראויים לאכילה.

א. רמב"ם פ"ז משכת ה"ה.

ב. שם.

ג. היינו כאשר אינו לועס לצורך אכילה אלא רוצה רק לרסק את הדבר בפיו, אבל מותר ללעוס על מנת לאכול, וה"ה על מנת להאכיל לתינוק [משנ"ב סי' שכ"א ס"ק ל"ו].

ד. עי' רמב"ם פכ"א משכת הי"ח שכתב המחחק את הירק על מנת לבשלו, וכתב הרמ"ך דהכוונה לירק שאינו נאכל חי, וע"ע תוס' דף עד: ד"ה האי שכתבו דדוקא בסילקא.

ה. רשב"א בתשובה מובא בב"י סי' שכ"א.

להלכה נוקטים הפוסקים^י שגם בפרי או בירק הראויים לאכילה יש איסור טוחן, ולכן אין לחתוך ירקות או פירות לחתיכות קטנות אלא באופנים שיתבארו לקמן.

יש לידע דדעת הרשב"א^ז היא שמותר לחתוך ירקות לחתיכות דקות אם עושה זאת בסמוך לאכילה, כשם שהתירו במלאכת בורר לברור אוכל מתוך פסולת בסמוך לאכילה, וטעמו דכאשר חותך את הירקות בסמוך לאכילה אין חיתוך זה נחשב מלאכת מחשבת של מלאכת טחינה, אלא הוא מעשה של דרך אכילה, ולא אסרה תורה על האדם לאכול מאכלו בחתיכות קטנות. ולענין ההוראה למעשה בדין זה עיין בפרטי הדינים לקמן.

עוד נתבאר בגמ'^ח ובפוסקים דיש אופנים שהתירו טחינת ירקות או תבלינים על ידי שינוי, וכפי שיבואר להלן.

עוד יש לידע — שהמחלוקת הנ"ל בין הראשונים אם יש טחינה באוכלין אינה נוגעת לשחיכת תבלינים, שבזה לכל הדעות יש איסור טחינה הואיל והתבלין אינו ראוי כל כך לשימוש קודם ששחקו אותו^י.

חיתוך פירות וירקות

א. אין לחתוך פירות וירקות לחתיכות קטנות, והעושה כן עובר משום מלאכת טוחן^ט.

שיעור חתיכה שיהיה בה איסור טוחן.

ב. לא נתבאר בפוסקים שיעור מדויק לגודל החתיכות שיחשב בהם טוחן, אמנם פשוט הוא שמותר לחתוך פרי או ירקות לחתיכות גדולות ואין בזה משום טוחן כלל^י.

י. שו"ע סי' שכ"א סי"ב.

ז. שו"ת הרשב"א ח"ד סי' ע"ה.

ח. גמ' שבת דף קמ"ח.

ט. שו"ע סי' שכ"א סי"ב.

י. עי' בה"ל סי' שכ"א סי"ב ד"ה המחתך הירק שהביא מדברי היראים דשיעור דקות החתיכות לא נודע לנו, ועי' ב"י סי' שכ"א דהכנת סלט בחתיכות קטנות אסורה משום מלאכת טוחן. ומאיך פשוט דחתיכות גדולות אין בהן משום טוחן. עוד נראה לומר שבענין זה מסתבר שאין כל המקרים שווים, דפשוט שמי שיחלק סלע לאבנים קטנות

חיתוך לפרוסות או לרצועות

ג. מותר לחתוך ירק לפרוסות ואין בזה משום טוחן. ולענין מכשיר העשוי לחיתוך פרוסות ראה הערה^א.

ד. אין לחתוך ירק לרצועות דקות, משום איסור טוחן^ב. ולכן אסור לחתוך גזר או כרוב וכיוצ"ב לרצועות דקות כדוגמת סלט גזר.

חיתוך פירות וירקות בסמוך לאכילה

ה. התירו הפוסקים לחתוך פירות וירקות לחתיכות קטנות אם עושה זאת בסמוך לסעודה^ג. אמנם כתבו האחרונים שאף אם חותך בסמוך לסעודה נכון להזהר שלא לחתוך חתיכות קטנות ממש אלא חתיכות גדולות קצת^ד.

חיתוך בסמוך לאכילה בכלי המיוחד לטחינה

ו. היתר זה של חיתוך ירקות בסמוך לסעודה לא נאמר אלא כאשר חותכו בסכין, אבל אסור להשתמש בכלי המיוחד לטחינה כגון פומפיה וכדומה, וראה הטעם בהערה^{טו}.

יתחייב משום טוחן אף באבנים ששיעורן הוא כזה שאם יחתוך פרי או ירק לחתיכות בגודל זהה לא יחשב טוחן כלל, וכ"כ בשש"כ פ"ו הערה ה' בשם הגרשז"א זצ"ל.

יא. עיין שו"ת אג"מ ח"ד סי' ע"ד מלאכת טוחן אות ד' שהתיר להשתמש במכשיר המיוחד לחיתוך פרוסות דאף שלקמן סעיף ט"ו מבואר דאף באופן שאין איסור טוחן מ"מ אין להשתמש בכלי המיוחד לטחינה משום עובדין דחול, היינו דוקא כאשר המכשיר עושה טחינה גמורה ואנו באים להתיר משום טעמים אחרים כגון כאשר חותך את הירקות בסמוך לאכילה, אבל מכשיר שעיקרו לפרוסות מסתבר שאין בו עובדין דחול כלל כיון שאין כאן טחינה. ועיין גם בשש"כ פ"ו הערה י"ב שהגרשז"א זצ"ל דן להתיר זאת.

יב. רש"י שבת דף עד: ד"ה חייב י"א [לענין חיתוך קנה לרצועות]. וכן שמענו בשם הגר"ש אלישיב שליט"א שהביא ראיה לאסור חיתוך ירק לרצועות דקות מדברי רש"י הנ"ל. [ומש"כ בשו"ת אג"מ אור"ח ח"ד סי' ע"ד דיני טוחן אות ג' דלא מסתבר לאסור דא"כ אין גבול לדבר וגם מי שיחתוך פרי לארבעה חלקים יהיה בו משום טוחן, עי' מש"כ לעיל הערה י' ששם טוחן נידון באופן יחסי].

יג. רמ"א סי' שכ"א סי"ב, ומקורו בשו"ת הרשב"א ח"ד סי' ע"ה.

יד. משנ"ב שם ס"ק מ"ה, וע"ע חזו"א סי' נ"ז ד"ה ובעיקר, שציין לכמה ראשונים שמבואר מהם שאינם סוברים את ההיתר של הרשב"א. עוד כתב החזו"א שם ד"ה אבל, דלא הותר חיתוך ירקות ופירות בסמוך לאכילה אלא כשהירקות או הפירות מוגשים לפני אדם שיכול לאוכלם בלי חיתוך, אבל כשהם מוגשים לאדם שאינו יכול לאכול ללא חיתוך כגון תינוקות או זקנים אין להתיר זאת.

טו. משנ"ב ס"ק מ"ה, ועיין שם ובבה"ל סעיף י"ב ד"ה מידי שיש בזה איסור מלאכה גמורה, ולא רק משום עובדין דחול, וטעמו דכיון שההיתר של טחינה בסמוך לאכילה

שיעור הסמיכות לאכילה

ז. היתר זה של חיתוך בסמוך לאכילה אינו דוקא כאשר חותך ואוכל מיד, אמנם לא נתברר בפוסקים שיעור הסמיכות, ומסתבר שהוא כשיעור משך הזמן שבני אדם רגילים לעסוק בהכנה לסעודה הקרובה, וראה הערה טז.

ריסוק פירות וירקות בסמוך לאכילה

ח. נתבאר לעיל בסעיף ה' שמותר לחתוך פירות וירקות לחתיכות קטנות אם עושה זאת בסמוך לסעודה, אמנם כתב החזו"א^{טז} שכל זה רק כאשר חותך לחתיכות קטנות, אבל אם מרסק וכותש את הירק אין בזה היתר אף כאשר עושה כן בסמוך לסעודה. [וראה לקמן סעיף י"ח דעל ידי שינוי מותר לרסק את הירקות]. ודעת כמה מהפוסקים^{יז} שאין לחלק בכך, אלא כשם שהתירו חיתוך בסמוך לסעודה כך התירו ריסוק בסמוך לסעודה [ועיי' סעיף ה' והערה י"ד שיש החולקים על עיקר ההיתר של חיתוך בסמוך לסעודה].

טחינה מבושלים

כתב הרמב"ם בפכ"א משבת הי"ג מותר לגמור שחיקת הריפות בעץ הפרור בתוך הקדרה בשבת אחר שמורידין אותה מעל האש. והכוונה בזה שהיו מבשלין מערב שבת תבשיל שיש בתוכו

נלמד ממלאכת בורר אין לנו להתיר אלא כשעושה ביד ולא בכלי המיוחד למלאכה, ולכן אסור להשתמש בפומפיה אפילו בסמוך לאכילה. [אף בפומפיה שאינה מרסקת את הפרי אלא רק חותכת לחתיכות קטנות], דבטל מזה שם של דרך אכילה ונחשב מעשה מלאכה. [ומה דמצינו להלן סט"ו שהאיסור להשתמש בכלי המיוחד לטחינה הוא משום עובדין דחול היינו דוקא באוכלין שאינם גידולי קרקע, שאין בהם איסור טותן כלל כמבואר שם, ומ"מ אסור להשתמש בכלי המיוחד לטחינה משום עובדין דחול].

טז. עי' מג"א סי' שכ"א ס"ק ט"ו, מובא במשנ"ב שם ס"ק מ"ה, שכתב דאין להכין את המאכלים לסעודת שבת קודם יציאת האנשים מבית הכנסת, ועי' פרטים נוספים בנידון זה של הסמיכות לסעודה בפרק ג' סעיף מ"ח.

יז. עי' חזו"א סי' נ"ז ד"ה ואמנם שמוכיח מהתוספתא דאין מרסקים דבלה וגרוגרות לפני הזקנים דאין היתר לרסק בסמוך לסעודה. ואע"פ שהתיר הרשב"א חיתוך ירקות דק דק סמוך לסעודה, היינו משום שחיתוך הוא דרך אכילה, משא"כ ריסוק שהוא נתינת צורה חדשה למאכל אין זה בגדר דרך אכילה והרי זה אסור אף בסמוך לסעודה.

יח. עיי' בשו"ת הריב"ש סי' קפ"ד דמשמע להדיא שההיתר שחידש הרשב"א שטחינה לאלתר מותרת כולל גם ריסוק, והביאו בבהגר"א סי' שכ"א ס"י. וע"ע בפמ"ג סי' שכ"א בא"א ס"ק י"ד שכתב דהתוספתא שאסרה לרסק לפני הזקנים איירי במרסק על מנת

גריסים ובשר והיה עומד על האש במשך השבת, וכשרצו לאוכלו הורידוהו מהאש ובחשו אותו היטב בכף עד שהבשר והגריסים היו נימוחים ומתערבים היטב ונעשים עיסה אחת. ונמצא בדברי הרמב"ם האלו דין מחודש, שאין בפעולה זו משום איסור טוחן, וביאר הרמב"ם שם שהטעם הוא משום שהגריסים כבר נידוכו מבעוד יום וגם נתבשלו, והבישול הוסיף וריכך אותם, ושוב אין בהם איסור טוחן. ולמדו מכאן הפוסקים^ט שפירות וירקות שנתבשלו ונתרכו היטב אין איסור לרסקם.

ודע דכל זה דוקא אם הפרי נתרכך על ידי מעשה אדם כגון על ידי בישול, אבל פרי שנתרכך מעצמו כגון אבוקדו או בננה אסור לרסקו^י.

ריסוק פירות שנתרככו היטב על ידי בישול

ט. פרי שהתבשל או נאפה ונתרכך היטב על ידי הבישול מותר לרסקו ואין בזה משום איסור טוחן, והטעם משום שהריכוך שנעשה על ידי הבישול מחשיב את הפרי כאילו כבר נפרדו חלקיו זה מזה. ולכן מותר לרסק תפוחי אדמה וקטניות שנתבשלו ונתרככו היטב. ומותר לעשות כן אף במזלג, אך אין להשתמש לצורך הריסוק בכלי המיועד לכך, משום דהוי עובדין דחולכא^י. וראה הערה כב.

מריחת ריבה

י. מותר למרוח על גבי פרוסת לחם ריבה שיש בתוכה פירות שנתרככו היטב^כ.

לאכול לאחר זמן, אבל ריסוק ע"מ לאכול לאלתר שרי, וכ"כ בשו"ת אג"מ אור"ח ח"ד סי' ע"ד דיני טוחן אות ב'.

יט. תהלי"ד סוף סי' רנ"ב, חזו"א סי' נ"ח ס"ק ט'. וז"ל החזו"א בישולו מפקיעתו ממלאכת טחינה כיון שטחינתו נוחה ואין שם מלאכה עליו עכ"ל. ועי' גם ברמ"א סי' שכ"א סי"ט בשם המרדכי דהיו ממרחים תפוחים מבושלים על גבי הפת ומבואר שאין בזה משום טוחן.

כ. חזו"א שם, ושש"כ פ"ו ס"ז בשם הגרשז"א זצ"ל.

כא. שש"כ פ"ו ס"י.

כב. עיין בספר שש"כ פ"ו הערה כ"א שכתב בשם הגרשז"א זצ"ל שאם תפוחי האדמה והקטניות לא התרככו היטב אין לרסקם.

כג. כנ"ל סעיף ט'.

טחינת דברים שאינם מתפרדים לחתיכות נפרדות

יא. איסור טוחן נאמר אף במרסק בננה או אבוקדו וכדומה, אף שאינם מתפרדים לחתיכות נפרדות אלא הכל נעשה עיסה אחת^{כד}.

ריסוק אבוקדו ובננה ומריחתם

יב. פרי שלא נתבשל אסור לרסקו אף אם הוא רך מאד^{כה}, ולכן אסור לרסק אבוקדו או בננה אף שנתרככו היטב, וראה הערה^{כז}.
יג. ולכן אסור למרוח אבוקדו על ברוסת חלה משום שהמעיקה הנעשית בשעת המריחה נחשבת כטחינה [ועיין לעיל סעיף ח' משי"כ בענין ריסוק פירות בסמוך לאכילה].

טחינה באוכל שאינו גידולי קרקע

נתבאר לעיל בפתיחה להלכות טוחן שהראשונים נחלקו אם יש איסור טחינה באוכלין, ולמעשה נקטו הפוסקים להחמיר. אמנם כתב בספר תרומת הדין סי' נ"ו דבאוכלין שאינם גידולי קרקע, כגון בשר, מסתבר שלכל הדעות יש להקל, כיון שמצטרפת כאן סברא נוספת, דאפשר שאין מלאכת טוחן אלא בגידולי קרקע [וכשם שמצינו במלאכת מעמר שאינה אסורה אלא בגידולי קרקע].

יד. מותר לחתוך אוכל שאינו מגידולי קרקע, כגון בשר מבושל או צלי או ביצה או גבינה קשה, לחתיכות קטנות, ואין בזה איסור טוחן^{כז}.

כד. חזו"א סי' נ"ז ד"ה לענין, ולמד כן מהא דאסרו בתוספתא לרסק גרוגרת ודבלה לפני הזקנים, וכן מהמבואר בגמ' שבת קלד: שהלועס כמון בשיניים שלא על מנת לאוכלו הוא טוחן אף שהוא מתדבק. ובספר תהלה לדוד בהשמטות לסי' רנ"ב ובשו"ת אג"מ אור"ח ח"ד סי' ע"ד מלאכת טוחן ס"ק ב' התיירו ריסוק בננה וכיוצ"ב שמתדבקים מאד ואינם מפורדים כלל [וכתב שם האג"מ שבדק ומצא שבמציאות יש הבדל בין גרוגרת מרוסקת לבין בננה מרוסקת, שהגרוגרת המרוסקת מפורדת טפין].

כה. חזו"א סי' נ"ח ס"ק ט'.

כו. וכתב הגרשו"א זצ"ל בספר שש"כ פ"ו סעיף ז' שאם נתרככו כ"כ עד שכאשר אוחו במקצת הפרי אין השאר נגרר אחריו אין בזה איסור טוחן, והחזו"א סי' נ"ח סק"ט לא חילק בזה.

כז. שו"ע סי' שכ"א ס"ט ומקורו בתרה"ד סי' נ"ו, ועיי"ש בתרה"ד דהיתר זה נאמר אף לאדם שאינו יכול לאכול את הבשר או הביצה בלי הטחינה, כיון שרוב בני אדם אוכלים אותם בלי טחינה. [אמנם אם חותך בשר חי לפני התרנגולים שאינם יכולים לאוכלו בלי טחינה מודה תרה"ד דאסור והביאו הרמ"א].

טו. היתר זה של טחינת אוכל שאינו גידולי קרקע לא נאמר באופן שמשמש בכלי המיוחד לטחינה, כגון פומפיה^{כח}.

טחינה בשינוי

מצינו בשני מקומות שהותרה טחינה בשינוי: [א]. בגמ' שבת דף קמא. מבואר דהתירו לשחוק פלפלים בקת הסכין [והרמב"ם והשו"ע הצריכו תנאי נוסף שלא ישחוק במדוכה אלא בקערה]. [ב]. בתוספתא ביצה פ"א [הביאה ב"י סי' שכ"א] איתא אין מרסקין דבלה וגרוגרת וחרובין לפני הזקנים בשבת, אבל מרסק הוא ביד הסכין ובעץ הפרור ואינו חושש.

ויש חידוש בדינים אלו, שהרי במלאכות שבת לא מצינו היתר לעשותן בשינוי, והעושה בשינוי עובר איסור דרבנן, ואילו במקרים אלו התירו רבנן לטחון בשינוי.

טז. אין לשחוק תבלינים בשבת, והשוחק תבלין בכלי המיוחד לכך עובר איסור תורה^{כט}.

יז. אמנם אם שוחק את התבלין שלא בכלי המיוחד לכך אלא בקת הסכין על גבי צלחת או על גבי שולחן הרי זה מותר^ל.

יח. אף שנתבאר לעיל שאין לרסק פירות משום איסור טוחן, מ"מ אם

תוספות והתורה
תוספות השו"ע

ע"י בספר שונה הלכות סי' שכ"א סעיף כ"ד שכתב דבחזו"א מצדד דאין להקל בטחינה שלא בגידולי קרקע אלא כשדעתו לאכול לאלתר [ולא מצאנו כעת את מקורו בדברי החזו"א].

יש להסתפק אם פטריות חשיבי כגידולי קרקע, שורש הספק הוא בגמ' ברכות מ: שמבואר בה שכמהין ופטירות חשיבי גידולי קרקע, הואיל ומירבא רבו מארעא [פירש"י שגדלים מלחלוחית הארץ] אך אינם יונקים מהקרקע, ולכן ברכתן שהכל ולענין לקיחתן בכסף מעשר נחלקו הראשונים, דעת תוס' עירובין כז. דחשיבי גידו"ק ודעת הרמב"ם פ"ז ממע"ש דאינם גידו"ק. ועיין בספר ראש יוסף שבת ע"ה שנקט דלא הו"ו גידו"ק, ע"פ הר"מ הנ"ל, אמנם בספר אג"ט מלאכת דש ס"ק כ"ד אות ג' נוקט דאף להרמב"ם חשיבי פטריות גידו"ק לענין מלאכת שבת כדחזינן בגמ' שבת קח. דיש בהן מלאכת קוצר, ולכאורה כיון שישנם ראשונים הסוברים דחשיבי גידו"ק, וכלשון הגמ' ברכות הנ"ל [והם תוס' עירובין כ"ז, ר"ח עירובין כ"ח, רש"י ב"ק נד, ועוד] לכן יש להחמיר בהן כגידו"ק.

כח. שו"ע סי' שכ"א סעיף י', והטעם משום דהוי דרך חול, ועיין לעיל הערה ט"ו.

כט. רמב"ם פ"ח משבת ה"ו.

ל. שו"ע סי' שכ"א ס"ז.

עושה זאת בשינוי כגון שמרסק בכת הסכין או בכף הרי זה מותר^{לא}, אבל ריסוק בנה או אבוקדו בשינוי המזלג אינו נחשב שינוי והרי זה אסור^{לב}.

אין טוחן אחר טוחן

יש מהראשונים^{לג} שכתבו שמותר לפורר פת, והטעם משום שאין טוחן אחר טוחן, והיינו דכיון שגרעיני התבואה כבר עברו טחינה בשעה שנעשו קמח, שוב אין בזה איסור טוחן, אף שהקמח חזר ונתאחד ונעשה פת, וכן נפסק להלכה ברמ"א^{לד}. אמנם כתבו האחרונים^{לה}, שאם פעולת הטחינה הראשונה נתבטלה לגמרי

לא. תוספתא פ"ק דביצה הביאה ב"י וכ"כ חזו"א סי' נ"ז ונמש"כ בספר שש"כ פרק ו' ס"ח שההיתר הוא רק לתינוקות צ"ע].

לב. פשוט.

לג. סמ"ג מובא בר"ן שבת פ"ז דף לב. מדפי הרי"ף.

לד. סי' שכ"א סי"ב.

לה. ע"י חזו"א סי' נ"ז שביאר את גדר הדין של אין טוחן אחר טוחן, וראינו לנכון לבאר את הדברים. דהנה אף במלאכת בישול מצינו דאין בישול אחר בישול, אמנם יש חילוק בין גדר הדין דאין טוחן אחר טוחן לבין הדין של אין בישול אחר בישול, דיסוד הדין דאין בישול אחר בישול הוא מצד מלאכת הבישול הראשונה שנעשתה, והיינו דמכיון שכבר נעשתה באוכל הזה מלאכת הבישול והרי הוא מבושל, שוב אין בבישול נוסף שם מלאכה, ורק אם נסתלקה מהאוכל תועלת הבישול הראשון וחזר למצבו הקודם שלפני הבישול שוב יש בו מעשה מלאכת בישול, כגון בדבר לח שנתבשל ונצטנן לדעת הפוסקים דס"ל דיש בזה משום בישול], אך במלאכת טוחן הגדר שונה, שאף באופן שמעולם לא נעשתה כאן מלאכת טחינה ומתחילת ברייתו היה דבר זה מפורר לפירורים, מ"מ אם נתחבר על ידי חיבורי אדם אמרינן בזה דחיבורי אדם אינם חיבור. ומעתה כאשר אנו אומרים דמותר לפורר לחם משום דאין טוחן אחר טוחן, אין שורש ההיתר בזה שכבר נעשתה בלחם מלאכת טחינה, אלא משום שחיבורי אדם אינם חיבור, והיינו דמתוך שהקמח היה מפורר, ורק על ידי מעשה האדם שלש אותו ואפאו נתחבר, אין לחיבור זה שם חיבור לענין מלאכת טוחן והרי זה עדיין כמפורר ולכן אין איסור לפוררו. אמנם גם במלאכת טוחן, אם החיבור החדש שנוצר מסלק לגמרי את המצב הקודם, וחזר להיות כמחובר מתחילת ברייתו, יש בזה משום טוחן, וכגון מתכת שנשחקה לפירורים, שאם חזרו בני אדם והתיכיה וחזרה להיות מקשה אחת יש בה משום טוחן, דהרי זה חיבור גמור, ולא שייך כלל לדון את גוש המתכת כמפורר.

ומעתה נראה דאף בחיבור שלא נעשה על ידי בני אדם וכגון מלח או סוכר שספגו לחות ונדבקו בגושים, גם זה כלול בהיתר של אין טוחן אחר טוחן, דמ"מ ניכר בהם שחיבורם הוא חיבור מחודש ואין זה כמחובר מתחילת ברייתו. וע"י לקמן הערה מ"ה במש"כ בשם הגרע"א.

ושוב אינה ניכרת כלל יש בזה איסור טוחן, וכגון במתכת שנטחנה לפירורים וחזר והתיכם ועשה מהם גוש. ומעתה בכל מקרה שבאים להתיר משום כלל זה של אין טוחן אחר טוחן, הדבר תלוי אם נסתלקה הטחינה הקודמת.

פירור מיני מאפה

יט. מותר לפורר פת, עוגה, ביסקויט וכדומה לפירורים ואין בזה חשש מלאכת טוחן משום שאין טוחן אחר טוחן^{לז}, אמנם אין לעשות זאת בכלי המיוחד לטחינה כגון פומפיה וכדומה^{לו}.

פירור קוביות סוכר או מלח

כ. מותר לפורר קוביית סוכר^{לח} וכן מותר לפורר סוכר ומלח שנדבקו לגוש מחמת הלחות. וכל זה דוקא לפוררם בחזרה למצב של גרגירים, אבל אסור לפורר סוכר לעשותו אבקת סוכר^{לט}.

פירור שוקולד

כא. נראה שאסור לפורר שוקולד לפירורים דקים על ידי חוד הסכין^מ, ובודאי שאין לעשות זאת על ידי פומפיה^{מא}. ^{מב} ונראה שמותר לפורר שוקולד בשינוי על ידי מעיכתו בכף או בידית הסכין^{מב}.

לו. עי' בדברי המגיה למל"מ פ"א מחמץ ומצה ה"ג שכתב דהמפרר לחם על מנת לזרותו לרוח ולבער בזה את החמץ הוי טוחן, ומסכים לו הנשמת אדם כלל י"ז ס"ג, אך הפמ"ג בסי' שכ"א במ"ז ס"ק י' חולק בזה ומתיר, וכ"כ שעה"צ סי' תמ"ו ס"ק ז' בשם מחצית השקל. ובביאור דעת האוסרים כתב בספר שביתת השבת בפתיחה למלאכת טוחן ס"ק ז' דלענין לפורר ולזרות לרוח כיון שאין הפת ראויה כעת כלל לזריר ורק ע"י הפירור היא נעשית ראויה לכך, הוי הפירור פעולה חשובה, ואינו דומה למפורר לחם לפני התרנגולים, ומה"ט דן שם דיאסר לכתוש מצה לקמח, אמנם בבה"ל סי' שכ"א סי"ב ד"ה לפרר כתב להדיא דמותר לפורר מצה לקמח אם אינו עושה זאת במכתשת.

לז. רמ"א סי' שכ"א סי"ב, ועיי"ש בבה"ל ד"ה לפרר, וטעמו משום דהוי עובדין דחול. משנ"ב סי' שכ"א ס"ק ל' בשם הפמ"ג.

לט. מכיון שגרגירי הסוכר אינם נידונים כמורכבים מאבקת סוכר שהתגבשה, ולא קיים בזה הכלל של אין טוחן אחר טוחן.

מ. נראה דבשוקולד הרי זה כבטלה הטחינה הקודמת, שהרי השוקולד ניתן וחזר והתגבש ואינו דומה לעיסה שנאפתה.

מא. כדלעיל סעיף י"ט והערה ל"ז.

מב. וכדלעיל סעיף י"ח.

פירור גלולה

כב. מותר לפורר גלולה לאבקה ואין בזה משום טוחן^{מג}, והטעם משום שהגלולה עשויה מאבקה שנתהדקה ואין טוחן אחר טוחן. [ואם חקוקות על גבי הגלולה אותיות ראה להלן פרק ט"ו סעיף כ"ב ובהערה ל"ו].

ריסוק רגבי עפר

כג. אין לרסק רגבי עפר והעושה כן עובר משום טוחן^{מד}.

הסרת עפר ממנעלים ובגדים

כד. אסור להסיר בוץ או טיט יכשים שעל הבגדים או הנעלים משום שהסרתם כרוכה בטחינת העפר^{מה}.
ובמקום שיש בדבר משום כבוד הבריות מותר להסירם על ידי אמירה לנכרי^{מו}.

אוצרות התורה
תוצאות השנות

מג. שש"כ פרק ל"ג ס"ד.

מד. רש"י שבת דף עד: ד"ה שבע.

מה. שו"ע סי' ש"ב ס"ז. ועי' בחידושי רעק"א שם שהקשה למה יש בזה איסור טחינה והרי אין טוחן אחר טוחן. וביאור קושייתו הוא על פי מה שנתבאר לעיל הערה כ"ה שההיתר של אין טוחן אחר טוחן אינו משום שכבר נעשתה כאן פעולה של טחינה, אלא משום שחלקים מפורדים שנתחברו ע"י אדם, או אפילו מאליהם, בחיבור שאינו גמור אין בהם איסור טחינה, וס"ל לרעק"א דכוין המתייבש על הבגדים אינו נחשב כחיבור גמור של רגב עפר, ולכן הקשה דיאמר בזה הכלל דאין טוחן אחר טוחן.
מו. משנ"ב שם ס"ק ל"ו, וכתב הטעם בשעה"צ דהוי משאצל"ג ומשום כבוד הבריות שלא לילך בבגדים. מלוכלכים התירו שבות דשבות.